

Certificering en de markt

Hoe heeft de markt zich ontwikkeld?

maart 2022

Certificering in de archeologie: bevindingen van de Inspectie

Sinds de invoering van de Erfgoedwet in 2016 houdt de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed toezicht op de werking van het certificeringstelsel voor het doen van opgravingen.

Deze factsheet maakt deel uit van een reeks analyses waarin de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed haar bevindingen presenteert over de eerste vier jaar van de certificering (2016-2020).

In iedere factsheet komt een aspect van het stelsel aan de orde.

Uitvoerders van archeologische opgravingen moesten tot 2016 beschikken over een vergunning van het Rijk. Dat gold voor zowel commerciële bedrijven als gemeenten. Het verplicht stellen van certificering in de Erfgoedwet betekende, dat alle bestaande vergunninghouders een certificaat moesten halen. Ze moesten zich daartoe laten toetsen door een commercieel bedrijf, de certificerende instelling (CI). Het behaalde certificaat is vier jaar geldig. Daarna kan het certificaat voor vier jaar verlengd worden na een succesvol verlopen opvolgingstoetsing. Heeft dit gevolgen gehad voor de archeologische markt? En hoe heeft de certificeringsmarkt zich de afgelopen jaren ontwikkeld?

Certificerende instellingen: marktontwikkeling

Toen de verplichte certificering een feit werd, konden de vergunninghouders daarvoor bij vijf bedrijven terecht. ArCeBu werd speciaal opgericht voor archeologische certificering, en was een nieuwkomer op de certificeringsmarkt. De andere CI's waren al langer actief. Kiwa, Normec en SGS Intron hielden zich bezig met certificering van milieu- en bodembedrijven. Hobéon had vooral ervaring in de onderwijs- en cultuursector.

Na 4 jaar certificering zijn er van deze vijf bedrijven nog drie actief in de archeologie. ArCeBu heeft na betrekkelijk korte tijd haar activiteiten gestaakt. De certificeringswerkzaamheden voor archeologie van Hobéon zijn in de loop van 2020 overgenomen door Kiwa. Kiwa is daarmee marktleider geworden, met een marktpercentage van 58%.¹ Het is het niet verwonderlijk dat concentratie heeft plaatsgevonden: het aantal potentiële klanten is verhoudingsgewijs klein. Maar een monopolie positie van één CI vindt het archeologische veld niet wenselijk, vanwege het gevaar van gedwongen winkelnering.² Verder moet een minimale kwaliteit van de beoordeling geborgd zijn. Daarom is in de richtlijn voor certificering in de archeologie (BRL 4000) vastgelegd hoeveel tijd een CI minimaal moet besteden aan een standaard beoordeling.³

Uitvoerders: marktontwikkeling⁴

Bijna alle vergunninghoudende commerciële bedrijven hebben zich laten certificeren. Rond het moment van invoering van de certificering zijn er bovendien zes nieuwe bedrijven toegetreden tot de markt. Voor gemeenten lag dat anders: bijna een derde van de vergunninghoudende gemeenten heeft het besluit genomen om de eigen opgravingswerkzaamheden te staken.

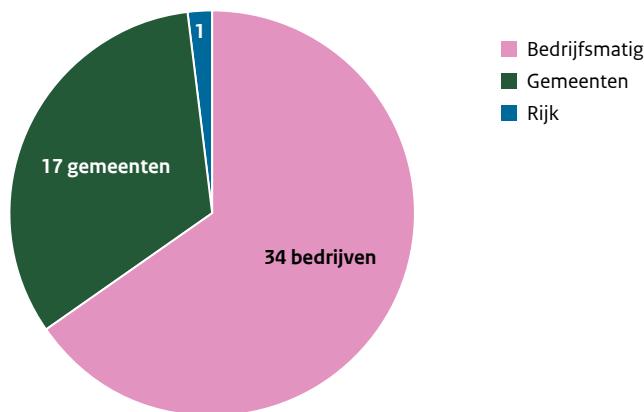
Uiteindelijk behaalden 52 uitvoerders een opgravingscertificaat: 17 gemeenten, 34 bedrijven en het rijk. In deze situatie is de afgelopen jaren praktisch geen verandering gekomen. Alle uitvoerders, op een na, zijn in 2021 nog actief in de markt. Door toetreding van een nieuw bedrijf is het totaal aantal opgravende certificaathouders gelijk gebleven.

De certificaathouders voeren gezamenlijk per jaar tussen de 3000 en 3500 archeologische opgravingen uit. Dat kan variëren van een eendaags booronderzoek, tot een maanden durende opgraving. Daarnaast worden jaarlijks zo'n 1400 tot 1500 onderzoeken gedaan waarbij niet gegraven wordt. Dit gebeurt echter deels door niet-gecertificeerde organisaties: voor het doen van een bureaustudie is een certificaat niet verplicht.

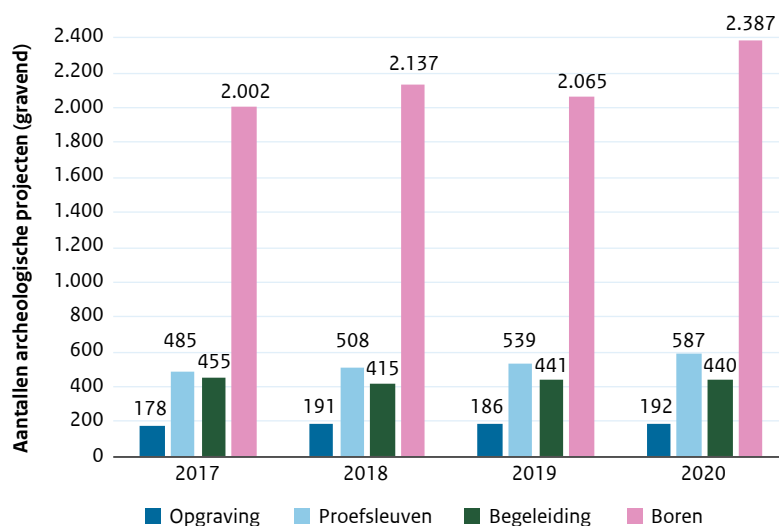
Verplichte en vrijwillige certificaten

Zowel voor het doen van opgravingen, als voor het uitvoeren van gravend vooronderzoek (door middel van boringen of proefsleuven) is een certificaat verplicht. De meeste uitvoerders beschikken over beide certificaten. Er zijn slechts vier organisaties die uitsluitend gravend vooronderzoek doen.

Uitvoerders kunnen ook vrijwillig certificaten halen voor andere stappen in het archeologische proces: het uitvoeren van bureauonderzoek, het schrijven van programma's van eisen, en het doen van specialistisch onderzoek. Een uitvoerder kan zich daarmee

Archeologische markt na certificering

Archeologisch onderzoek 2017-2020. Bron: Archis

¹ Deze informatie is openbaar. Een lijst met certificaathouders BRL4000 staat op de website van Kiwa en SGS.

² <https://www.sikb.nl/doc/archeo/ccvd/Verslag%20CCvD%20Archeologie%208%20februari%202021.pdf>

³ BRL SIKB 4000 paragraaf 4.2-7.

⁴ De markt voor onderwaterarcheologie is in deze factsheet buiten beschouwing gelaten.

positief onderscheiden in de markt, maar het brengt wel extra kosten met zich mee, omdat de CI op meer certificaten moet toetsen.

Een meerderheid van de uitvoerders, zo'n 60%, beschikt over vrijwillige certificaten voor het uitvoeren van bureauonderzoek en het schrijven van programma's van eisen.

Dit staat in groot contrast met het certificaat voor specialistisch onderzoek. In 2021 zijn er nog maar drie uitvoerders die voor specialistisch onderzoek gecertificeerd zijn.⁵ Vijf uitvoerders die aanvankelijk wel over dit certificaat beschikten, hebben dit in de loop van de eerste certificeringsperiode op eigen verzoek laten intrekken. Achtergrond hiervan is de discussie in het archeologische veld of specialistisch onderzoek gezien moet worden als aparte discipline, of als onderdeel van het uitvoeren van een opgraving, en dus gedekt wordt door het opgravingscertificaat.

Omvang organisaties

De aard van de organisatie van opgravende uitvoerders verschilt sterk, en daarmee ook de omvang. Er zijn eenmansbedrijven, maar ook archeologische bedrijven met meerdere vestigingen. Daarnaast zijn er – vaak grote – niet-archeologische bedrijven waar archeologie maar een klein onderdeel van de werkzaamheden uitmaakt. Dat laatste geldt ook voor gemeenten. Dat maakt het lastig om te achterhalen hoeveel medewerkers zich bezig houden met archeologie.

Op grond van de monitor weet de Inspectie wel hoeveel actoren er bij de uitvoerders werkzaam zijn. Een actor is een medewerker die op grond van daartoe benodigde competenties bevoegd is om bepaalde handelingen tijdens het opgravingsproces uit te voeren. Het aantal actoren geeft daarmee een indicatie van de omvang van het archeologische deel van de organisatie. Daarbij moet wel een kanttekening gemaakt worden. Eén persoon kan namelijk meerdere competenties, en daarmee meerdere actorschappen hebben. Dit kan een vertekend beeld opleveren.

Met dit voorbehoud blijkt de omvang van de uitvoerders divers: één bedrijfsmatige uitvoerder laat weten slechts één actor in dienst te hebben. Gemiddeld hebben organisaties 21 actoren in dienst. Het hoogste aantal actoren bij een bedrijfsmatige uitvoerder is 136. Het hoogste aantal actoren dat door een gemeente wordt gerapporteerd is 38, het laagste 3.

Concluderend

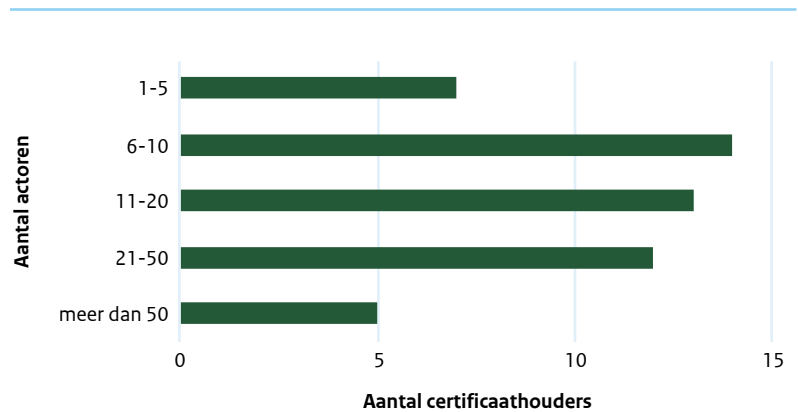
De eerste vier jaar van de verplichte certificering laten in de markt een zeer stabiel beeld zien.

Het aantal certificaathouders is gelijk gebleven. Certificaathouders stappen zelden of nooit over naar een andere CI, behoudens de gevallen dat de CI de activiteiten staakte. Uitbreiding of vrijwillige intrekking van certificaten komt – met uitzondering van het certificaat voor specialistisch onderzoek – maar mondjesmaat voor.

Eind 2021 zijn alle opvolgingstoetsen voor verlenging van de aanvankelijke certificaten achter de rug.

Ook deze hebben niet geleid tot verschuivingen: van alle betreffende certificaathouders zijn zowel de verplichte als de vrijwillige certificaten voor een nieuwe periode van vier jaar verlengd.

⁵ Daarnaast beschikken nog twee specialistische bedrijven, die geen opgravingen doen, over dit certificaat.

Aantal actoren bij certificaathouders